

Juan Gabriel Vásquez

Toate numele Felizei

Traducere din limba spaniolă
de Marin Mălaicu-Hondrari

POLIROM
2026

Cuprins

I. Iarna la Paris	9
II. Prima moarte	51
III. Îngeri amăgiți	97
IV. Casa și lumea	167
V. Toate numele Felizei	243
<i>Mulțumiri</i>	295

„N-ai de ce să te plângi“, i-a zis Santiago când a revăzut-o. „Cu siguranță e cea mai mare laudă care ți s-a adus vreodată.“

Ea a izbucnit în râs.

Tot în acele zile, Feliza a primit o veste ce părea doar deranjantă, dar care mai apoi s-a dovedit un pericol. Pentru punerea în scenă a piesei *Cimitirul de mașini*, îngrămădisise pe scenă tot felul de vechituri pentru a recrea un parc de dezmembrări auto, ca acelea pe care le știa atât de bine, și actorii umblau printre aripi ruginite, portiere fără mâner și grile de radiator sparte, acționate prin sârme de oțel pentru a scoate sunete. Încă din primul moment, regizorul a fost încântat de idee, numai că pe măsură ce aveau loc tot mai multe reprezentații și actorii foloseau recuzita de fier vechi, mecanismele se stricau și structura devenea instabilă, așa că Feliza trebuia să facă mereu ajustări și reparații pentru ca piesele să nu se prăbușească pe scenă. Exact asta făcea, strângea șuruburi, fixa pene de lemn, când responsabilul cu decorurile a venit la ea și i-a zis că prietena ei Traba – chiar așa i-a zis: „prietena ta Traba“ – a intrat iar într-o încurcătură.

„Ce-a mai făcut?“, l-a întrebat Feliza.

„Nu știu cum reușește, dar parcă o plătesc“, a zis bărbatul.

Marta i-a confirmat. În perioada respectivă, se lansase o emisiune TV unde nu doar că se discuta despre artă, ci se dezbăteau deschis cele mai fierbinți subiecte. Așa se întâmplase și de astă dată. O manifestație procubaneză

de la Universidad Nacional se transformase într-un teatru de lupte, în care studenți cu eșarfe pe fețe aruncaseră cu pietre și sticle în polițiștii călare, iar aceștia din urmă îi bătuseră cu bastoanele, iar după câteva zile, Marta apăruse pe ecranele alb-negru ale televizoarelor, cu colierul ei trecut de trei ori pe după gât și în rochia cu carouri și mâneci bufante, agitându-și brațele albe în fața camerei, discutând cu câțiva tineri despre cele întâmplate și precizând pentru telespectatori că emisiunea e în direct. Le-a spus studenților că este de partea lor pentru că le admiră curajul, le-a spus că universitatea ar trebui să fie sfântă, că poliția n-ar trebui să intre nicio dată acolo, nici în Columbia, nici în oricare altă țară. Discuția a durat aproape o jumătate de oră și tocmai se încheia când trei agenți de poliție în uniforme verzi, unul cu chipiu și ceilalți doi cu cască, au dat buzna în studioul ca să oprească emisiunea, au acuzat-o pe Marta că face apologia subminării statului și i-au zis că ar trebui să-i pară bine.

„De ce să-ți pară bine?“, a întrebat-o Feliza.

„Că nu mi-au pus cătușele chiar acolo“, a răspuns Marta. „Apoi mi-au spus: nu uitați, doamnă, că sunteți musafir în țara asta.“

„Bine că nu s-a ajuns la chestii mai grave“, a zis Feliza.

„A, dar se va ajunge. Evident că se va ajunge“, i-a spus Marta.

Câteva zile mai târziu, denunțul ei a apărut la rubrica de scrisori primite la redacție din *El Tiempo*. Marta denunța amestecul ilegal, cenzura agresivă, regimul de teroare; a scris că persecuția spune mai multe despre temerile guvernului decât despre pericolul celor

persecutați, că mai degrabă renunță la emisiune decât să cedeze presiunilor autoritariste și a încheiat întrebându-se dacă polițiștii stau în miezul zilei cu ochii la televizor doar ca să mai aresteze pe cineva. Scrisoarea ei deschisă conținea doar câteva rânduri, dar a stârnit o dezbatere aprinsă în presă, iar după puțin timp Marta a mai scris câteva rânduri, iar scrisoarea a dus la un interviu în care nu s-a ferit să declare deschis: „Îmi plac studenții pentru că împing acțiunile până la consecințele extreme“, a zis, apoi a adăugat: „Mereu sunt de partea celor care își pun pielea la bătaie, nu de partea celor care bat“. Feliza a citit interviul simțind ceva ce poate fi numit solidaritate, însă pe loc s-a gândit: *Acum chiar c-ai dat-o-n bară*. Câteva zile mai târziu, se afla în bucătăria pe care prietenii ei arhitecți i-o construiseră într-un colț al atelierului și-și făcea o cafea ascultând radioul. Abia a apucat să ia câteva guri, ritualul ei matinal care-i punea creierul în funcțiune, când o voce golită de orice emoție a anunțat: *Marta Traba, expulzată din Columbia*. A lăsat ceașca pe masă, a mers cu pași mari la poartă și a găsit cotidianul pe care-l primea zi de zi ițindu-se din cutia poștală de tablă, jumătate uscat și jumătate umed de brumă. Știrea strecurată în paginile din interior, printre reclame, era ilustrată cu o fotografie veche (Marta avea acum altă frizură), mult prea discretă pentru enormitatea pe care o conținea, dar asta nu a împiedicat-o pe Feliza s-o citească de parcă s-ar fi întins pe șase coloane:

Criticul de artă Marta Traba, de naționalitate argentiniană, va fi expulzat din țară conform deciziei Secției pentru Străini din cadrul Departamentului Administrativ al

Securității, fiind acuzată de sprijinirea mișcărilor subversive și de imixtiune în politica internă a Columbiei. Ministrul Apărării nu a făcut nicio declarație pe acest subiect.

În clipa aceea, Feliza nu s-a îndoit deloc că expulzarea avea să fie pusă în practică și, brusc, s-a simțit mai singură în Columbia. În toți acei ani, Marta îi fusese cel mai mare sprijin, o apăruse în articole de atacurile zilnice ale patronilor artei (oamenii pentru care sculptura ori e în piatră, ori nu e deloc, care nu vor muzee, ci pan-teoane) și prin simplul fapt că o făcea îi dăduse Felizei un soi de curaj amestecat cu îngrijorarea pe care opiniile ei tăioase o stârneau în ceilalți. Odată cu plecarea Martei, avea să piardă o prietenă și o susținătoare a cauzei ei personale. Însă decretul oficial de expulzare s-a blocat într-o controversă la care nu se aștepta nimeni: lumea culturală s-a împărțit în două tabere și un adevărat război al opiniilor a izbucnit în paginile ziarelor – mai întâi la rubrica scrisorilor primite la redacție, apoi în editoriale – cu atâta virulență și cu argumente atât de înflăcărâte, încât decizia administrativă s-a transformat într-o problemă de stat. Unele articole o acuzau pe Marta că e isterică și melodramatică, altele acuzau guvernul de xenofobie și totalitarism; cineva l-a amintit pe japonezul Seki Sano, expulzat de un dictator cu doar câțiva ani în urmă, altul s-a întrebat dacă au dreptul să vorbească despre libertate complicitii tăcuți ai crimelor staliniste, iar istoricul Germán Arciniegas, care pe vremuri condamnase

dictaturile militare, o acuza pe Marta de propagandă comunistă, în timp ce García Márquez lua atitudine din Mexic, îndemnând scriitorii să o sprijine pe Marta și amintindu-i acesteia că nu e atât de singură cum crede guvernul. Între timp, Marta își avea propriile intervenții, în scris sau prin viu grai, în care le amintea tuturor că nu doar că muncește de aproape cincisprezece ani în această țară, uneori în condiții foarte precare, și nu doar că înfruntase dictatura militară pentru a apăra niște drepturi care aparțin tuturor, ci și că era măritată cu un columbian, mamă a doi copii columbieni, plus că n-avea cum să se amestece în politica internă a Columbiei, domnilor guvernanți, pentru că ea se situa deja în interior, era parte *din politica internă*, cum să acuzi de imixtiune pe cineva care e deja vârat până-n gât. Într-unul dintre numeroasele reportaje apărute la vremea aia, un artist care a preferat să nu-și dea numele a fost întrebat ce crede despre toată chestiunea, dacă declarațiile Martei Traba puteau fi catalogate drept eforturi de subminare a țării și, mai ales, dacă e legal ca o străină să intervină în politică. Artistul anonim a răspuns așa:

„Nicăieri nu e atât de atacată ca aici, la noi. Spuneți-mi dacă nu e asta cea mai bună dovadă că e de-a noastră“.

Cei care o apărau pe Marta, ațâțați de Feliza și cercul ei de prieteni, au fost atât de gălăgioși, încât guvernul a renunțat la expulzare și a început brusc să se comporte ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Pentru Feliza a fost o victorie personală, pe care a sărbătorit-o în atelierul ei, împreună cu vreo douăzeci de susținători ai Martei,

strânși la masa din lemn nelăcuit, sau printre vechituri și butelii de gaz, printre rămășițe din accidente rutiere și aparate de sudură. Feliza a pus la bătaie o navetă de rom Tres Esquinas, din care i-a servit cu generozitate pe invitați, turnând băutura în căni ciobite când nu s-au mai găsit pahare curate (turnând mereu romul peste bucăți imense de gheață, încât păreau ciobite cu spărgătorul dintr-un bloc, adăugând sifon și lămâie, amestecând cu degetul ei priceput înainte să-i întindă băutura invitatului), iar apoi, în crucea nopții, a gătit pentru toți o oală de spaghete cu usturoi atât de uscate, încât nici nu se puteau mânca, și totuși au mâncat cu toții și au închinat în cinstea Martei, și au înjurat guvernul.

În noaptea aceea, a fost înconjurată de toți prietenii ei. Au fost Santiago și Patricia, cei din redacția revistei *Mito*, Alejandro Obregón, Rita Restrepo, care căuta printre fiarele vechi ceva numai bun de expus în galeria ei, Carlos José Reyes, unul dintre dramaturgii preferați ai lui Santiago, și mai era și Carlos Pantoja, bătrânul marxist care a discutat o oră și jumătate cu Patricia despre cât de stringentă era o revoluție internațională, exact cum își dorea Che Guevara. Feliza îl îndrăgea: era fiul unui meșteșugar din sud și venise la Bogotá să se facă avocat, însă devenise repede liderul studenților și fusese dat afară din facultate după una dintre numeroasele confruntări cu poliția. Acum locuia vizavi de Feliza, la al treilea etaj al unei clădiri ce ar fi trebuit să aibă doar două, într-un soi de mansardă construită pentru tinerii fără bani și de-acolo – din „penthouse-ul lui Pantoja“,